

Okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarının ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları açısından incelenmesi*

Investigation of preschool children's anxiety in terms of parent emotion socialization behaviors

Zeynep Sena Derdiyok¹, Özlem Gözün Kahraman²

Makale Geçmişi

Geliş : 18 Ekim 2023

Düzeltilme : 26 Ocak 2024

Kabul : 22 Mayıs 2024

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Article History

Received : 18 October 2023

Revised : 26 January 2024

Accepted : 22 May 2024

Article Type

Research Article

Öz: Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarının ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışma grubu 3-6 yaş döneminde çocuğu olan 191 anneden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, bağımsız gruplar T testi, ANOVA, Pearson korelasyon analizi ve çoklu doğrusal regresyon analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul öncesi dönemdeki çocukların kaygı puanları çocukların cinsiyeti ve okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Kaygı ölçeği puanları ile çocukların olumsuz duyguları ile başa çıkma ölçeği puanları arasında sosyal kaygı, genel kaygı, belirgin korku ve toplam kaygı alt boyutları ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepki ve küçümseyici tepki alt boyutları arasında pozitif yönde ilişki elde edilmiştir. Ayrıntılı kaygısı ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepki, küçümseyici tepki, duyguya odaklı tepki ve probleme odaklı tepki alt boyutları arasında pozitif yönde ilişki elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Kaygı, Ebeveyn, Duygu Sosyalleştirme.

Abstract: The aim of this study was to examine the relationship between the anxiety levels of preschool children and the emotional socialization behaviors of their parents. The research sample consisted of 191 mothers who have children between the ages of 3-6. The Personal Information Form, the Revised Preschool Anxiety Scale, and the Coping with Children's Negative Emotions Scale were used to collect data. Descriptive statistics, independent groups T test, ANOVA, Pearson correlation analysis and multiple linear regression analysis methods were used to analyze the data. The results of the research indicated that the anxiety scores of the children in the preschool period differed significantly according to the gender of the children and the status of receiving pre-school education. A positive relationship was found between anxiety scale scores and coping with children's negative emotions scale scores; social anxiety, general anxiety, fear and total anxiety sub-dimensions, and parental distress, punitive reaction and minimization reaction sub-dimensions. A positive relationship was found between separation anxiety and parental distress, punitive reaction, minimization reaction, emotion-focused response, and problem-focused response.

Keywords: Preschool, Anxiety, Parent, Emotion Socialization.

DOI: 10.24130/eccdjecs.1967202481536

Başlıca Yazar: Zeynep Sena Derdiyok

*Bu makale Zeynep Sena Derdiyok'un Doç. Dr. Özlem Gözün Kahraman danışmanlığındaki yüksek lisans tezinin bir kısmından üretilmiştir.

¹ Düzce Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Bölümü, zeynepnaderdiyok@duzce.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1810-6260>

² Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, okahraman@karabuk.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2767-0592>

SUMMARY

Introduction

Children may exhibit problematic behaviors that are dysfunctional while coping with the stressful situations they encounter as a result of the influence of their environment, avoid learning new skills, and harm themselves or those around them. Anxiety, which is among behavioral problems, can be defined as a feeling of concern that arises from the anticipation of something negative happening to the person, accompanied by a focus on how to avoid this threat and certain bodily reactions (Creswell & Willets, 2020; Kring, Johnson, Davison, & Neale, 2017). Anxiety in children is considered a part of development. Children experience different form of anxiety according to their developmental stages. However, it is considered pathological to experience anxiety frequently and in a way that affects one's performance (Alisınanoğlu & Ulutaş, 2003). Anxiety disorders are common in preschool children (Egger & Angold, 2006). The most common forms of anxiety in this period are separation anxiety, generalized anxiety, social anxiety and phobias (Şahin & Seven, 2020). Emotions and emotional reactions are learned through relationships established in the family environment. Experiencing, expressing, and regulating emotions starting at infancy depend on the family and then extend to broader social settings (Zahn-Waxler, 2010). All persons with whom children interact exhibit a variety of emotions that children observe. Expressing emotions and reactions to emotions are effective in children's emotional socialization processes. These can affect children's understanding, regulation, and social functionality of emotional expressions (Denham, 1998; Denham, 2007). Behaviors exhibited by parents as a response to the child's negative emotions are defined as emotion socialization behaviors. In other words, they are the reactions of parents to their children when they experience negative emotions (Altan-Aytun, Yağmurlu & Yavuz, 2012). When children cope with negative emotions, parents can give supportive responses, guide them on how to deal with negative emotions, and thus help them in socializing emotions such as sadness, anxiety, and anger. Parents who do not give supportive reactions to their children regarding their negative emotions may reject the child's emotions and ignore them (Özkan, 2015). Parental emotion socialization behaviors are divided into positive and negative emotional socialization behaviors. While positive emotional socialization behaviors are grouped as emotion-focused, expressive encouraging, and problem-focused responses, negative emotional socialization behaviors are grouped as minimizing, punitive, and distressing responses (Güven & Erden, 2013; Yağmurlu & Altan, 2010). While the supportive emotional socialization behaviors of parents provide great benefits in the emotional and behavioral development of children, negative emotional socialization behaviors that are not supportive affect this development negatively (Güven & Erden, 2013). Mothers who react to their children's distress by using angry and punitive responses are models of poor emotional regulation, increase children's distress, and may cause children to have problems in controlling their emotions (Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston, & Robison, 2009). Both externalization and internalization problems can be seen in children who encounter negative responses to their emotions. It was determined that children who receive negative reactions to their emotions exhibit more aggressive behaviors, and children whose emotions are ignored experience more fear (Hastings & De, 2008; Ramsden & Hubbard, 2002). In this study, it is aimed to

examine the anxiety levels and demographic characteristics of preschool children and determine the relationships between these variables and parental emotional socialization behaviors.

Method

In this study, the correlational method was used because it was aimed to examine the anxiety statuses of preschool children in terms of parental emotional socialization behaviors. The sample of the study consisted of 191 mothers with children in the 3-6 age group. A Personal Information Form, the Revised Preschool Anxiety Scale, and the Coping with Children's Negative Emotions Scale were used as data collection tools. Parametric methods were used for all analyses after normal distribution assumptions were checked. The relationships between scale scores were examined with the Pearson correlation analysis method, and the multiple linear regression analysis method was used in the testing of the effects of coping with negative emotions on anxiety.

Results and Conclusion

The results of the study revealed that while the anxiety scores of the children did not differ significantly according to the age, their birth order, or number of siblings, they showed a significant difference according to the sex of the children and their preschool education status. The specific fear sub-dimension levels of girls are higher than boys. The separation anxiety level of children who do not receive preschool education is higher than those who receive preschool education. Weak, positive, and statistically significant relationships were found between the social anxiety, generalized anxiety, specific fear, and total anxiety dimension scores of the children and parental distress, punitive reaction, and minimization reaction dimensions scores of the mothers. Weak, positive, and significant relationships were found between the separation anxiety statuses of the children and the distress, punitive reaction, minimization reaction, emotion-focused reaction, and problem-focused reaction levels of the mothers. Distressing responses, which are among emotional socialization behaviors, significantly predicted social anxiety and generalized anxiety in children. Ten percent of the total variance in the children's social anxiety scores and 9.2% of the total variance in their generalized anxiety scores were explained by the emotional socialization behaviors of the mothers. The minimization responses of the mothers significantly predicted the children's separation anxiety. The emotional socialization behaviors of the mothers explained 14.6% of the total variance in the separation anxiety scores of the children in different dimensions. The distressing reaction and minimization reaction dimension scores of the mothers significantly predicted the total anxiety scores of the children. The emotional socialization behavior scores of the mothers in different dimensions explained 12.6% of the total variance in the total anxiety scores of the children. A positive relationship between parents and their children contributes positively to the reduction of the children's problematic behaviors, an increase in their communication, and a rise in their social skills. It is important for parents to support their children's negative emotions in their responses, avoid negative reactions such as punishment or minimizing the emotions, engage in conversations about emotions with their children, and serve as models to foster their children's emotional development.

GİRİŞ

Çocukların gelişim süreçleri boyunca sürekli bir değişim meydana gelmekte, fiziksel olgunlaşmayla birlikte zihinsel ve sosyal beceri alanlarında da ilerlemeler görülmektedir. Çocuklar gelişim evrelerinin beraberinde gelen doğal zorluklarla karşılaşmakta ve bu evrelerde çevrenin verdiği tepkiler önemli olmaktadır. Çevre olumsuz tepkiler ile yaklaştığında çocukta duygusal düzeyde bozukluklar görülebilmektedir (Gültekin Akduman, 2019; Yavuzer, 2011). Bu doğrultuda çocuklar çevrelerinin etkisi sonucu karşılaştıkları stresli durumlarla başa çıkmada işlevsel olmayan, yeni beceri öğrenmesini engelleyen, kendi ya da çevresindekilere zarar veren problem davranışlar sergileyebilmektedir. Bu davranış problemleri içe dönük ve dışa dönük davranış problemleri olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İçe dönük davranış problemleri korku, kaygı, üzgün ruh hali, sosyal geri çekilme gibi davranışlar iken dışa dönük davranış problemleri ise saldırganlık, aşırı aktivite, öfke nöbetleri, zayıf dürtü kontrolü gibi davranışlar olabilmektedir (Campbell, 1995).

İçe dönük davranış problemlerinden biri olan kaygı, nedeni açık bir şekilde belli olmayan, çoğunlukla kişide kötü bir şey olacağı düşüncesi ve bununla beraber bu tehdide karşı nasıl kaçınılacağına odaklanma ve bazı bedensel tepkiler ile ortaya çıkan bir bunaltı ya da endişe duygusu olarak tanımlanabilmektedir (Creswell ve Willets, 2020; Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2017). Çocuklarda gelişimin bir parçası olarak değerlendirilen kaygı, gelişim evrelerine göre farklı türlerde görülmektedir. Kaygı durumlarının sık sık yaşanılması ve performansın etkilenir hale gelmesi ise patolojik olarak değerlendirilir (Alisinoğlu ve Ulutaş, 2003). Okul öncesi dönem çocuklarında kaygı bozuklukları yaygın şekilde görülmektedir. Bu dönemde sık görülen kaygı türleri ise ayrılma kaygısı, genel kaygı, sosyal kaygı ve fobilerdir (Egger ve Angold, 2006; Şahin ve Seven, 2020). Ayrılık kaygısı, kişinin bağlandığı insanlardan ayrılmasıyla ilgili gelişimsel olarak uygun olmayan ve aşırı düzeyde bir kaygı ve korku duyması olarak tanımlanabilir (APA, 2013). Genel kaygı, bireyin aşırı endişelendiği ve bu endişelerini zihninden atmakta zorlandığı bir durumdur. Bu endişeler tek bir durumla ilgili olmaktan ziyade çok geniş bir yelpazeye yayılabilir (Şahin, 2019; Layne, Bernat, Victor ve Bernstein, 2009). Fobiler, belirli bir nesneye ya da belirli bir duruma karşı ortaya çıkan korkular olarak tanımlanır. Sosyal kaygı ise çocuğun utanacağı ya da mahcup olacağı bir şey yapmaktan korkmasıdır. Bu yüzden sosyal kaygısı olan çocuklar başkalarının bulunduğu ortamlara girmekte zorluk çekerler, iyi tanıdıkları insanların bulunduğu ortamlarda rahat olabilirken iyi tanımadıkları insanların buldukları ortamlarda kaçınmaya çalışırlar ya da bu ortamlarda bulunmaları gerektiği durumda çok rahatsız olabilirler (Creswell ve Willets, 2020; Şahin, 2019).

Çocukların kaygı tepkileri yetişkinlerinkinden farklılık gösterebilmekte bu yüzden çocuklarda erken yaşlarda kaygı durumlarını anlamak ileriye yönelik risk faktörlerini önlemede önemli bir yer

edinmektedir (Şahin ve Seven, 2020). Bu noktada çocuğun aile ile iletişimi büyük önem taşımaktadır. Özellikle erken çocukluk döneminde ebeveyn ve çocuk arası iletişim ve ebeveynlerin çocuklarını sevgiyle yetiştirilmesi çocukların sosyal-duygusal gelişimi açısından önemlidir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010; Uzun, Simsar ve Karaca, 2019). Çocuk ile ebeveyn arasında oluşan sağlıklı iletişim çocukların gelişimlerinin diğer alanlarını da desteklemenin yanı sıra çocuğu yaşamının ileriki dönemlerine hazırlamaktadır. Okul öncesi dönemde çocuklar ailelerinden ilk defa ayrıldıkları ve farklı bir sosyal ortama ayak uydurmaya çalıştıkları için çocukların ebeveynleri ile iletişimi bu dönemde ayrıca önemlidir (Öngider, 2013).

Duygular ve duygusal tepkiler aile ortamında kurulan ilişkiler ile öğrenilir. Bebeklikten itibaren duyguları deneyimleme, ifade etme ve düzenleme ailede kazanılır ve daha sonra genişleyen sosyal dünyalara doğru uzanır (Zahn-Waxler, 2010). Çocukların etkileşimde bulunduğu tüm kişiler çocukların gözlemlediği çeşitli duygular sergilerler. Bu kişilerin duyguları ifade etmesi ve duygulara verdikleri tepkiler çocukların duygu sosyalleşme süreçlerini (duygusal ifadeleri anlamalarını, duygularını düzenlemelerini) ve sosyal işlevlerini etkileyebilir (Denham, 1998; Denham, 2007). Ebeveynler tarafından çocuğun olumsuz duygusuna tepki olarak sergilenen davranışlar **duygu sosyalleştirme davranışı** olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle duygu sosyalleştirme davranışı, ebeveynlerin çocuklarına olumsuz duygu yaşadıklarında verdikleri tepkilerdir (Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz, 2012). Duygu sosyalleştirme ebeveynlerin çocuklarının duygu ifadeleri ve deneyimlerine yönelik değerlerini ve inançlarını içerir. Aynı zamanda çocukların duygularının farkında olmayı, onları kabul etmeyi, çocuklara duygularını yönetme konusunda model olmayı, ebeveynlerin çocuklarının duygularına yönelik davranışları ve çocukları ile duygulara yönelik iletişim biçimlerini de içerir (Denham, Bassett ve Wyatt, 2007; Yağmurlu ve Altan, 2010). Dolayısıyla ebeveyn çocuk ilişkisinin olumlu olması duygu sosyalleştirme sürecine katkı sağlamaktadır. Çocukların olumsuz duygularla baş etmelerinde ebeveynler destekleyici tepkiler verebilir, olumsuz duygularla nasıl baş edileceği konusunda yol gösterebilir ve böylece üzüntü, kaygı, öfke gibi duyguları sosyalleştirmede çocuklarına yardımcı olabilirler. Olumsuz duygularına yönelik olarak çocuklarına destekleyici tepkiler vermeyen ebeveynler çocuğun duygusunu reddetmiş ve görmezden gelmiş olurlar (Özkan, 2015).

Bazı ebeveynler duyguların özellikle de olumsuz duyguların kötü olduğuna ve kontrol edilmesi ve ifade edilmemesi gerektiğine inanır. Bu ebeveynler muhtemelen çocuklarına, olumsuz duygu deneyimlerini görmezden gelmeyi, inkâr etmeyi veya engellemeyi öğretmeye çalışırlar. Bazı ebeveynler ise kişinin duygularıyla temas halinde olmasının ve bunları sosyal olarak kabul edilebilir yollarla ifade etmesinin arzu edilir olduğunu düşünür ve çocukların duygularını ifade etmesini

desteklerler (Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz, 2012; Denham, 1998; Eisenberg, Cumberland ve Spinrad 1998). Çocuğun olumsuz duygularını ele almada duygu koçluğu yapan ebeveynler olumsuz duyguları öğretme fırsatı olarak görür, duyguları etiketlemede yardımcı olur ve olumsuz duygularla etkili şekilde başa çıkmada koçluk yaparlar (Santrock, 2021). Duyguları reddeden ebeveynler duyguları görmezden gelme, reddetme ya da değiştirmeye meyillidir. Ebeveynleri duygu koçluğu yapan çocuklar olumsuz duygulara karşı kendilerini sakinleştirmede daha iyidirler, dikkatlerini daha iyi odaklarlar ve daha az davranış sorunu yaşarlar. Ebeveynlerin çocuklarının duygusal dünyalarına ilişkin bilgileri, çocuklarının duygusal gelişimlerine rehberlik etmelerine ve onlara sorunlarla etkili bir şekilde nasıl başa çıkacaklarını öğretmelerine yardımcı olabilir (Santrock, 2018).

Ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları olumlu ve olumsuz duygu sosyalleştirme davranışı olarak ikiye ayrılmıştır. Olumlu duygu sosyalleştirme davranışları duyguya odaklı, duygu ifadesini kolaylaştıran, problem odaklı tepki olarak gruplandırılırken; olumsuz duygu sosyalleştirme davranışları küçümseyici, cezalandırıcı, ebeveynde sıkıntı-endişe tepkileri olarak gruplandırılmaktadır (Güven ve Erden, 2013; Yağmurlu ve Altan, 2010). Duygu odaklı tepkiler, ebeveynin çocuğun yaşadığı olumsuz duygusal deneyimlerde onun daha iyi hissetmesini sağlama çabasıdır. Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler, çocukların duygularını ifade edebilmelerini desteklemeye çalışma ve teşvik etmedir. Problem odaklı tepkiler, ebeveynlerin çocuklarının bir duygunun nedeni etrafında problem çözmelerine yardımcı olma girişimlerini yansıtır. Küçümseyici tepkiler, ebeveynin çocuğun duygusal durumunu küçümsemesidir. Cezalandırıcı tepkiler, ebeveynin sözel ya da fiziksel müdahaleyle çocuğun duygusal tepkilerini kontrol etmeye çalışmasıdır. Ebeveyn de sıkıntı tepkileri ise ebeveynin çocuğun olumsuz duygular yaşamasıyla kendini kaygılı ve üzgün hissetmesidir (Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz, 2012; Güven ve Erden, 2013; Yağmurlu ve Altan, 2010).

Ebeveynlerin destekleyici duygu sosyalleştirme davranışları çocukların duygusal ve davranışsal gelişimlerinde büyük fayda sağlarken destekleyici olmayan olumsuz duygu sosyalleştirme davranışları ise bu gelişimleri kötü yönde etkilemektedir (Güven ve Erden, 2013). Ebeveynlerinden daha fazla destekleyici duygu sosyalleştirme tepkisi alan çocuklar akranlarla etkileşimlerinde yani yaşlıları ile arkadaşlık kurmada, işbirlikçi faaliyetlerde bulunmada ve saldırgan dürtüler için uygun sınırları öğrenmede daha başarılı olmaktadır (Gottman, Katz ve Hooven, 1996). Çocuklarında olumsuz duyguları daha fazla kabul eden ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygularını sorunlu görme olasılıkları daha düşük olurken, bu ebeveynler çocukları olumsuz duyguları ifade ettiğinde cezalandırıcı veya küçümseyici bir şekilde tepki gösterme olasılıkları daha düşük olabilmektedir (Wong, McElwain ve Halberstadt, 2009). Ebeveynlerin çocukların

duygularına destekleyici tepkileri sosyal ve duygusal yetkinliklerinde gelişim dönemlerine göre farklı etkiler gösterebilir. Örneğin, anneleri duyguların farkında olan ve duygu koçluğu yapan okul öncesi dönem çocukları daha iyi akran ilişkileri sergiler. Annenin duygusal farkındalığı çocuklara başkalarının duygularının nasıl farkında olunacağını, kendi duygularını nasıl düzenleyeceğini veya duygusal iklimi nasıl izleyeceklerini öğretir. Böylece olumsuz duygunun yoğunluğunun çocuğun akranları ile oyunlarına müdahale etmesini önler (Katz, Windecker-Nelson, 2004). Duyguları sıklıkla açıklayan annelerin çocukları daha olumlu sosyal davranışlarda bulunabilir. Annenin duygularına ilişkin açıklamaları, çocukların bağlamlar arasında üst düzey duygusal söylem ve duygusal beceriler geliştirmesini kolaylaştırabilir. Çocuklarının başkalarının duygularına olan ilgisine duyarlı olan ve çocuklarıyla duygu nedenleri ve sonuçları üzerine tartışan anneler, gelişmiş duygu bilgisine sahip olan ve daha toplum yanlısı davranışlarda bulunan çocuklara sahip olabilmektedir (Garner, Dansmore ve Southam-Gerrow, 2008). Çocuklarının sıkıntılara karşı öfkeli ve cezalandırıcı tepkiler kullanarak tepki veren anneler zayıf duygu düzenlemeyi modellemekte, çocukların sıkıntısını artırmakta ve çocukların duygularını kontrol etmede sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston ve Robison, 2009). Çocuklarına karşı küçümseyici ya da eleştirel tepkiler gösteren ebeveynlerin çocukları sosyal yetkinliklerinde zorluklar yaşayabilir, bir sıkıntı ya da kaygı uyandıran durumlarda daha fazla olumsuz duygular sergileyebilir, duygularını kontrol etmede ve duygu düzenlemede sorunlarla karşılaşabilirler. Bu nedenle özdenetimde ve akranlarıyla sağlıklı ilişki kurmada problemlerle karşı karşıya kalabilirler (Eisenberg, Pidada ve Liew, 2001; Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston ve Robison, 2009). Duygularına olumsuz tepkiler verilen çocuklarda hem dışsallaştırma hem de içselleştirme problemleri görülebilmektedir. Duygularına olumsuz tepki verilen çocuklar daha fazla saldırgan davranışlar sergileyebilmekte ve duyguları göz ardı edilen ve dikkate alınmayan çocuklar daha çok korku yaşayabilmektedirler (Hastings ve De, 2008; Ramsden ve Hubbard, 2002).

Alan yazında çocukların ebeveynleriyle ilişkilerinin ve ebeveynlerin çocukların duygularına verdikleri tepkilerin çocuktaki davranış problemlerini yordadığı görülmektedir. Bu çalışma ile okul öncesi dönem çocuklarının kaygı düzeylerinin demografik değişkenlere göre ve ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ile aralarındaki ilişkiye göre incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları çocukların yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
2. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları doğum sırasına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
5. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları çocukların okul öncesi eğitimi alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durum puanları ile annelerin duygu sosyalleştirme davranış puanları arasında nasıl bir ilişki vardır?
7. Okul öncesi dönemindeki çocukların kaygı durumlarını annelerin duygu sosyalleştirme davranışları yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarının ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları açısından incelenmesi amaçlandığı için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalarda değişkenler arası ilişkiyi saptamak amaçlanmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2019). İlişkisel araştırmalarda değişkenler arası ilişkinin yönünü ve büyüklüğünü bulmak için kullanılan korelasyonel analizde +1 ve -1 arasında değerler alınır. Bulunan değer 1'e yaklaşırsa güçlü ilişki 0'a yaklaşırsa zayıf ilişki olarak yorumlanır. Değerin işareti ise negatif ya da pozitif ilişki olduğunu açıklar (Keser Özmantar, 2019).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 3-6 yaş grubunda çocuğu olan 191 anne oluşturmaktadır. Çalışma grubu olasılığı bilinmeyen örnekleme yöntemlerinden uygun-kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Uygun-kolaylıkla bulunabilen örnekleme, yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay, araştırmaya katılmak isteyen gönüllü bireyler üzerinden yapılan örneklemedir (Özkan, 2019; Yıldız, 2017).

Araştırma verilerinin demografik değişkenlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Değişkenlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Grup	f	%
Çocuk Yaşı	3 yaş	47	24,6
	4 yaş	41	21,5
	5 yaş	51	26,7
	6 yaş	52	27,2
Çocuk Cinsiyeti	Erkek	93	48,7
	Kız	98	51,3
Doğum Sırası	İlk çocuk	98	51,3
	İkinci çocuk	59	30,9
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	17,8
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	56	29,3
	İki kardeş	91	47,6
	Üçkardeş ve üzeri	44	23,0
Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	Evet	139	72,8
	Hayır	52	27,2
Anne Yaşı	30 yaş ve altı	39	20,4
	31-35 yaş	72	37,7
	36-40 yaş	46	24,1
	41 yaş ve üzeri	34	17,8
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	8	4,2
	Ortaokul	8	4,2
	Lise	39	20,4
	Önlisans	28	14,7
	Lisans	84	44,0
	Lisansüstü	24	12,6
Anne Çalışma Durumu	Evet	93	48,7
	Hayır	98	51,3
Gelir Düzeyi	Düşük	9	4,7
	Orta	154	80,6
	Yüksek	28	14,7
Toplam		191	100

Tablo 1’e göre çocukların yaşlarına göre sırasıyla 6 yaş (%27,2), 5 yaş (%26,7), 4 yaş (%21,5) ve 3 yaş (%24,6) olarak dağılım göstermiştir. Çocukların %51,3’ü kız, %48,7’si ise erkektir. Doğum sırasına göre çocukların %51,3’ü ilk, %30,9’u ikinci çocuk ve %17,8’i ise üçüncü çocuk ve üzeridir. Kardeş sayısına göre ise çocukların %47,6’sı iki kardeş, %29,3’ü tek çocuk ve %23’ü üç kardeş ve üzeridir. Çocukların %72,8’si okul öncesi eğitim alırken %27,2’si ise okul öncesi eğitim almamaktadır. Annelerin yaşına göre dağılım sırasıyla 31-35 yaş (%37,7), 36-40 yaş (%24,1), 30 yaş ve altı (%20,4) ve 41 yaş ve üzeri (%17,8) olarak elde edilmiştir. Anne eğitim seviyelerine göre dağılım sırasıyla lisans (%44,0), lise (%20,4), önlisans (%14,7), lisansüstü (%12,6), ortaokul (%4,2) ve ilkokul (%4,2) olarak elde edilmiştir. Annelerin %51,3’ü çalışmazken %48,7’si çalışmaktadır. Gelir durumuna göre %80,6’sı orta, %14,7’si yüksek ve %4,7’si ise düşük gelir düzeyindedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocuklar hakkında bilgi toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, çocukların kaygı durumlarını belirlemek için “Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği” ve annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ölçmek için “Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, annelerin doldurması için araştırmacı tarafından hazırlanan formda çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, okul öncesi eğitimi alıp almadığını belirlemeye yönelik demografik sorular yer almaktadır.

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği (YD-OÖKÖ), Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2001) okul öncesi dönem 3-6 çocuklarında kaygı konusunda anne-babalar tarafından doldurulan bir ölçek geliştirmişlerdir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması 3-6 yaş arasında çocuğu olan 600 ebeveyne uygulanmıştır. 5’li likert tipi olan ölçeğin 28 maddeden oluşan 5 alt faktörü vardır. Ölçek genel kaygı, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, fiziksel yaralanma korkuları ve obsesif-kompulsif bozuklukları alt boyutlardan oluşmaktadır. Ölçek 2010 yılında yeniden gözden geçirilmiş, geçerlik ve güvenirlik çalışması 36-67 ay arasında çocukları olan 764 anne ve 418 baba ile yapılmıştır. Ölçek toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Güler ve Totan (2016) tarafından yapılmıştır. Çalışma sonucunda ölçeğin iç tutarlılığı için Cronbach alfa katsayısı 0.90 düzeyinde, McDonald omega değeri ise 0.92 düzeyinde bulunmuştur ve ayırt ediciliği 5.40 ile 14.90 arasında bulunmuştur. Ölçeğin puanlanmasında “hiç doğru değil” 0 puan iken “çoğu zaman doğru” 4 puan olarak puanlanmaktadır. Ölçek genel kaygı, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, belirgin korkular olarak dört alt faktörden oluşmaktadır. Bu alt boyutların toplamı kaygı puanını vermektedir. Ölçekten alınan toplam puanın yükselmesi yüksek kaygıya işaret etmektedir.

Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği (CODBÇÖ), Fabes, Eisenberg ve Bernzweig (1990) tarafından geliştirilen “Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği” çocukların yaşadığı olumsuz duyguları (korku, kızgınlık, üzüntü, kaygı, utanma) içeren 12 senaryodan oluşmaktadır. Her senaryo için çocuğa gösterilen 6 farklı yaklaşım yer almaktadır. Belirtilen 6 tepki, ölçeğin 6 alt ölçeğini oluşturmaktadır. Bunlar probleme odaklı tepkiler, duygu odaklı tepkiler, duygu ifadesini teşvik eden tepkiler, küçümseyici tepkiler, cezalandırıcı tepkiler, ebeveynde sıkıntı-endişe tepkileri alt ölçekleridir. 12 senaryo ebeveynler tarafından okunduktan sonra ilgili tepkileri ne sıklıkta kullanabileceğine ilişkin doldurulması istenmektedir. Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek 5’li likert tipte puanlanmaktadır (1= hiç böyle yapmam, 5= kesinlikle böyle yaparım). Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz (2012) tarafından 141 okul öncesi çocuğun annesiyle

yapılan geçerlik güvenirlik çalışmasında güvenirlik analizi Cronbach Alpha katsayıları, probleme odaklı tepkiler alt ölçeği için .813, duyguya odaklı tepkiler alt ölçeği için .842, duygu ifadesini teşvik eden tepkiler alt ölçeği için .842, küçümseyici tepkiler alt ölçeği için .809, cezalandırıcı tepkiler alt ölçeği için .893 ve ebeveynde sıkıntı alt ölçeği için .616 olarak belirtilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma boyunca etik ilkeler göz önüne alınarak gerekli izinler alınmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin kullanım izinleri için ölçek sahipleri ile e-posta yoluyla görüşülmüş ve Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurul izni alınmıştır. Veri toplama araçları çevrimiçi ortamda sosyal medya (Whatsapp, Facebook gibi) aracılığıyla annelere ulaştırılmıştır. Araştırmaya katılan annelerin gönüllü katılım izni alınarak çalışmaya dahil edilmişlerdir.

Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

Veri analizinde SPSS 22 programı kullanılmıştır. Ölçek puanları için normal dağılıp dağılmadığı çarpıklık ve basıklık değerlerine göre incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında ise veri dağılımı normaldir (George ve Mallery, 2010). Yapılan tüm analizler için parametrik yöntemler kullanılmış olup varsayımları kontrol edilmiştir. Demografik değişkenlerden iki kategorili olan değişkenlerin kaygı puanlarına göre karşılaştırılmasında bağımsız gruplar T testi, ikiden fazla kategoriye sahip bağımsız değişkenlerin kaygı puanlarına göre karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiz yöntemi ile incelenmiş olup olumsuz duygularla başa çıkma tepkilerinin kaygıya olan etkisinde çoklu doğrusal regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Yapılan tüm istatistiksel karşılaştırmalar .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

		Minimum	Maximum	Ortalama	ss	Çarpıklık	Basıklık
Kaygı Ölçeği	Sosyal Kaygı	0	28,00	7,66	5,97	0,910	0,230
	Genel Kaygı	0	27,00	9,57	5,10	0,591	0,249
	Ayrılık Kaygısı	0	20,00	5,01	4,06	1,187	1,529
	Belirgin Korku	0	32,00	11,41	6,87	0,62	0,012
	Kaygı Toplam	1	90,00	33,65	18,04	0,682	-0,084
Olumsuz	Ebeveynde Sıkıntı	1,22	3,67	2,13	0,47	0,687	0,407
Duygularla	Cezalandırıcı Tepki	1,00	3,08	1,47	0,46	1,209	1,017
Baş	Küçümseyici Tepki	1,08	4,25	2,13	0,69	0,737	-0,026
Çıkma	Duyguyu Kolaylaştıran Tepki	1,25	5,00	3,77	0,80	-0,491	-0,320
Ölçeği	Duyguya Odaklı Tepki	1,75	5,00	4,13	0,70	-1,081	1,061
	Probleme Odaklı Tepki	1,58	5,00	3,98	0,67	-1,183	1,537

Tablo 2' ye göre ölçekler ve alt boyutlara ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğu için ölçek puanları normal dağılım göstermektedir. Bu yüzden tüm analizlerde parametrik karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları 04.08.2021 tarihli ve E-78977401-050.02.04-49467 sayılı Etik Kurul izni alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarının demografik değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediğine, kaygı durumlarının duygu sosyalleştirme davranışları ile ilişkisine ve duygu sosyalleştirme davranışlarının kaygıya olan etkisine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Kaygı Durumu ve Çocuk Yaşı

Çocukların yaşlarına göre kaygı ölçeği ve alt boyutları arasında fark olup olmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocukların Kaygı Durum Puanlarının Çocukların Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Çocuk Yaş	N	Ortalama	ss	F	p
Sosyal Kaygı	3 yaş	47	7,43	5,29	0,047	0,986
	4 yaş	41	7,80	4,84		
	5 yaş	51	7,59	5,93		
	6 yaş	52	7,83	7,40		
Genel Kaygı	3 yaş	47	9,38	4,96	0,324	0,808
	4 yaş	41	9,05	4,93		
	5 yaş	51	9,67	5,07		
	6 yaş	52	10,06	5,48		
Ayrılık Kaygısı	3 yaş	47	5,13	3,95	0,237	0,870
	4 yaş	41	4,71	4,28		
	5 yaş	51	5,33	4,31		
	6 yaş	52	4,81	3,81		
Belirgin Korku	3 yaş	47	10,38	5,74	1,243	0,295
	4 yaş	41	13,12	7,45		
	5 yaş	51	11,31	6,20		
	6 yaş	52	11,10	7,84		
Kaygı Toplam	3 yaş	47	32,32	16,31	0,133	0,941
	4 yaş	41	34,68	18,13		
	5 yaş	51	33,90	17,02		
	6 yaş	52	33,79	20,68		

Çocukların kaygı durum puanları çocuk yaşına göre incelendiğinde, sosyal kaygı ($F_{(3,187)}=0,047$, $p>.05$), genel kaygı ($F_{(3,187)}=0,324$, $p>.05$), ayrılık kaygısı ($F_{(3,187)}=0,237$, $p>.05$), belirgin korku ($F_{(3,187)}=1,243$, $p>.05$) ve kaygı toplam ($F_{(3,187)}=0,133$, $p>.05$) alt boyut puanları arasında istatistiksel

olarak anlamlı fark yoktur. Başka bir ifadeyle çocuklarının yaşlarına göre kaygı düzeyleri benzerdir ve farklılaşmamaktadır.

Kaygı Durumu ve Çocuk Cinsiyeti

Çocukların cinsiyetine göre kaygı ölçeği ve alt boyutları arasında fark olup olmadığına ilişkin bağımsız gruplar T testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Çocukların Kaygı Durum Puanlarının Çocukların Cinsiyetine Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Kaygı	Kız	93	8,46	6,27	1,820	0,070
	Erkek	98	6,90	5,60		
Genel Kaygı	Kız	93	9,89	5,09	0,848	0,397
	Erkek	98	9,27	5,13		
Ayrılık Kaygısı	Kız	93	5,13	4,15	0,410	0,683
	Erkek	98	4,89	3,99		
Belirgin Korku	Kız	93	12,67	7,38	2,489	0,014
	Erkek	98	10,22	6,15		
Kaygı Toplam	Kız	93	36,15	18,55	1,879	0,062
	Erkek	98	31,28	17,30		

Çocukların kaygı durum puanları çocukların cinsiyetine göre incelendiğinde, belirgin korku alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($t_{(189)}=2,489$, $p<.05$). Kız çocuklarının belirgin korku düzeyi erkeklere göre daha yüksektir. Ancak çocukların cinsiyetine göre, sosyal kaygı ($t_{(189)}=1,820$, $p>.05$), genel kaygı ($t_{(189)}=0,848$, $p>.05$), ayrılık kaygısı ($t_{(189)}=0,410$, $p>.05$) ve kaygı toplam ($t_{(189)}=1,879$, $p>.05$) alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Kaygı Durumu ve Doğum Sırası

Çocukların doğum sırasına göre kaygı ölçeği ve alt boyutları arasında fark olup olmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Kaygı Durum Puanlarının Doğum Sırasına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Doğum Sırası	N	Ortalama	ss	F	p
Sosyal Kaygı	İlk çocuk	98	7,66	6,11	0,321	0,726
	İkinci çocuk	59	8,03	5,99		
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	7,00	5,66		
Genel Kaygı	İlk çocuk	98	9,81	4,79	0,468	0,627
	İkinci çocuk	59	9,61	5,84		
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	8,82	4,69		
Ayrılık Kaygısı	İlk çocuk	98	5,35	4,56	0,779	0,460
	İkinci çocuk	59	4,76	3,78		
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	4,44	2,81		
Belirgin Korku	İlk çocuk	98	10,93	6,51	0,499	0,608
	İkinci çocuk	59	11,92	7,25		
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	11,94	7,31		
Kaygı Toplam	İlk çocuk	98	33,74	17,70	0,150	0,861
	İkinci çocuk	59	34,32	19,58		
	Üçüncü çocuk ve üzeri	34	32,21	16,61		

Çocukların kaygı durum puanları doğum sırasına göre incelendiğinde, sosyal kaygı ($F_{(2,188)}=0,321$, $p>.05$), genel kaygı ($F_{(2,188)}=0,468$, $p>.05$), ayrılık kaygısı ($F_{(2,188)}=0,779$, $p>.05$), belirgin korku ($F_{(2,188)}=0,499$, $p>.05$) ve kaygı toplam ($F_{(2,188)}=0,150$, $p>.05$) alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Yani doğum sırasına göre kaygı düzeyleri benzerdir ve farklılaşmamaktadır.

Kaygı Durumu ve Kardeş Sayısı

Kardeş sayısına göre kaygı ölçeği ve alt boyutları arasında fark olup olmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Çocukların Kaygı Durum Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	ss	F	p
Sosyal Kaygı	Tek çocuk	56	7,23	5,87	0,412	0,663
	İki kardeş	91	7,60	5,90		
	Üçkardeş ve üzeri	44	8,32	6,34		
Genel Kaygı	Tek çocuk	56	9,71	4,87	0,035	0,966
	İki kardeş	91	9,48	5,20		
	Üçkardeş ve üzeri	44	9,57	5,30		
Ayrılık Kaygısı	Tek çocuk	56	5,36	4,45	0,297	0,743
	İki kardeş	91	4,85	4,22		
	Üçkardeş ve üzeri	44	4,89	3,16		
Belirgin Korku	Tek çocuk	56	10,66	5,84	1,692	0,187
	İki kardeş	91	11,09	7,11		
	Üçkardeş ve üzeri	44	13,05	7,44		
Kaygı Toplam	Tek çocuk	56	32,96	16,45	0,411	0,664
	İki kardeş	91	33,02	18,58		
	Üçkardeş ve üzeri	44	35,82	19,04		

Çocukların kaygı durum puanları kardeş sayısına göre incelendiğinde, sosyal kaygı ($F_{(2,188)}=0,412$, $p>.05$), genel kaygı ($F_{(2,188)}=0,035$, $p>.05$), ayrılık kaygısı ($F_{(2,188)}=0,297$, $p>.05$), belirgin korku ($F_{(2,188)}=1,692$, $p>.05$) ve kaygı toplam ($F_{(2,188)}=0,411$, $p>.05$) alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Yani kardeş sayısına göre kaygı düzeyleri benzerdir ve farklılaşmamaktadır.

Kaygı Durumu ve Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu

Çocukların okul öncesi eğitim alma durumlarına göre kaygı ölçeği ve alt boyutları arasında fark olup olmadığına ilişkin bağımsız gruplar T testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Çocukların Kaygı Durum Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Alma Durumlarına Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Ölçekler	Okul Öncesi Eğitim	N	Ortalama	ss	t	p
Sosyal Kaygı	Evet	139	7,60	6,16	-0,236	0,814
	Hayır	52	7,83	5,50		
Genel Kaygı	Evet	139	9,44	5,01	-0,583	0,561

	Hayır	52	9,92	5,38		
Ayrılık Kaygısı	Evet	139	4,67	3,90	-2,018	0,045
	Hayır	52	5,98	4,41		
Belirgin Korku	Evet	139	11,08	6,69	-1,101	0,272
	Hayır	52	12,31	7,32		
Kaygı Toplam	Evet	139	32,81	17,94	-1,057	0,292
	Hayır	52	35,90	18,29		

Çocukların kaygı durum puanları okul öncesi eğitim alma durumlarına göre incelendiğinde, ayrılık kaygısı alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir ($t_{(189)}=-2,018$, $p<.05$). Okul öncesi eğitim almayan çocukların ayrılık kaygı düzeyi okul öncesi eğitim alanlara göre daha yüksektir. Ancak okul öncesi eğitim alma durumuna göre çocukların kaygı durum puanlarında sosyal kaygı ($t_{(189)}=-0,236$, $p>.05$), genel kaygı ($t_{(189)}=-0,583$, $p>.05$), belirgin korku ($t_{(189)}=-1,101$, $p>.05$) ve kaygı toplam ($t_{(189)}=-1,057$, $p>.05$) alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Kaygı Durumu ile Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arası İlişki

Okul öncesi kaygı ölçeği ile olumsuz duygularla başa çıkma ölçeğinden elde edilen tüm puanlar sürekli ve normal dağılım özelliği gösterdiği için aralarındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Çocukların Kaygı Durumları ve Annelerin Duygu Sosyalleştirme Puanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Sosyal Kaygı	1										
2.Genel Kaygı	,647**	1									
3.Ayrılık Kaygısı	,484**	,563**	1								
4.Belirgin Korku	,565**	,590**	,464**	1							
5.Kaygı Toplam	,839**	,849**	,722**	,839**	1						
6.Ebeveynde Sıkıntı	,240**	,242**	,195**	,158*	,252**	1					
7.Cezalandırıcı Tepki	,229**	,185*	,262**	,178*	,255**	,467**	1				
8.Küçümseyici Tepki	,234**	,216**	,341**	,228**	,302**	,296**	,630**	1			
9.Duyguyu Kolaylaştıran Tepki	0,048	0,058	0,051	0,016	0,05	-0,073	-,159*	0,108	1		
10.Duyguya Odaklı Tepki	0,018	0,071	,151*	0,012	0,065	-0,113	-,147*	,229**	,681**	1	
11.Probleme Odaklı Tepki	0,085	0,115	,164*	0,015	0,103	-0,072	-0,123	,228**	,719**	,830**	1

** $p<.01$; * $p<.05$

Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, sosyal kaygı alt boyutu ile ebeveynde sıkıntı ($r=0,240$), cezalandırıcı tepki ($r=0,229$) ve küçümseyici tepki alt boyutu ($r=0,234$) arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir ($p<.01$). Genel kaygı ile ebeveynde sıkıntı ($r=0,242$), cezalandırıcı tepki ($r=0,185$) ve küçümseyici tepki alt boyutu ($r=0,216$) arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir ($p<.05$). Ayrılık kaygısı ile ebeveynde sıkıntı ($r=0,195$), cezalandırıcı tepki ($r=0,262$) küçümseyici tepki, duyguya odaklı tepki ($r=0,151$) ve probleme odaklı tepki alt boyutu ($r=0,164$) arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir ($p<.05$).

Belirgin korku ile ebeveynde sıkıntı ($r=0,158$), cezalandırıcı tepki ($r=0,178$) ve küçümseyici tepki alt boyutu ($r=0,228$) arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir ($p<.05$). Son olarak kaygı ölçeği toplam puanı ile ebeveynde sıkıntı ($r=0,252$), cezalandırıcı tepki ($r=0,255$) ve küçümseyici tepki alt boyutu ($r=0,302$) arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir ($p<.01$).

Kaygı Durumu İle Duygu Sosyalleştirme Davranışlarına İlişkin Regresyon Analizi

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının çocukların kaygısına olan etkisinde çoklu doğrusal regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizine ilişkin bulgular Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Çocukların Kaygı Durumları İle Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışlarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Ölçek	Bağımsız Değişkenler	B	Standart Hata	Standardize β Katsayısı	t	p	
Sosyal Kaygı	Sabit	-2,620	3,572		-0,734	0,464	$F_{(6,183)}=3.399$; $p<0,001$; $R^2=0,100$; Düzeltilmiş
	Ebeveynde Sıkıntı	2,100	1,008	0,166	2,084	0,039	
	Cezalandırıcı Tepki	0,981	1,351	0,076	0,726	0,469	
	Küçümseyici Tepki	1,095	0,866	0,126	1,264	0,208	
	Duyguyu Kolaylaştıran	0,297	0,780	0,039	0,380	0,704	
	Duyguya Odaklı Tepki	-1,266	1,121	-0,149	-1,129	0,260	
	Probleme Odaklı Tepki	1,546	1,228	0,172	1,259	0,210	
Genel Kaygı	Sabit	-0,350	3,062		-0,114	0,909	$F_{(6,183)}=3.095$; $p<0,001$; $R^2=0,092$; Düzeltilmiş
	Ebeveynde Sıkıntı	2,188	0,864	0,203	2,531	0,012	
	Cezalandırıcı Tepki	0,284	1,158	0,026	0,245	0,807	
	Küçümseyici Tepki	0,852	0,743	0,115	1,147	0,253	
	Duyguyu Kolaylaştıran	-0,034	0,669	-0,005	-0,051	0,959	
	Duyguya Odaklı Tepki	-0,302	0,961	-0,042	-0,314	0,754	
	Probleme Odaklı Tepki	1,111	1,053	0,145	1,056	0,293	
Ayrılık Kaygısı	Sabit	-4,145	2,360		-1,757	0,081	$F_{(6,183)}=5.195$; $p<0,001$; $R^2=0,146$; Düzeltilmiş
	Ebeveynde Sıkıntı	0,902	0,666	0,105	1,355	0,177	
	Cezalandırıcı Tepki	0,802	0,893	0,091	0,898	0,370	
	Küçümseyici Tepki	1,236	0,572	0,210	2,159	0,032	
	Duyguyu Kolaylaştıran	-0,497	0,515	-0,098	-0,965	0,336	
	Duyguya Odaklı Tepki	0,530	0,741	0,092	0,716	0,475	
	Probleme Odaklı Tepki	0,784	0,811	0,129	0,967	0,335	
Toplam Kaygı	Sabit	-2,019	10,617		-0,190	0,849	$F_{(6,183)}=4.406$; $p<0,001$; $R^2=0,126$; Düzeltilmiş $R^2=0,098$
	Ebeveynde Sıkıntı	6,575	2,996	0,172	2,194	0,029	
	Cezalandırıcı Tepki	2,068	4,016	0,053	0,515	0,607	
	Küçümseyici Tepki	5,251	2,575	0,201	2,040	0,043	
	Duyguyu Kolaylaştıran	0,168	2,319	0,007	0,072	0,942	
	Duyguya Odaklı Tepki	-1,239	3,333	-0,048	-0,372	0,710	
	Probleme Odaklı Tepki	3,010	3,649	0,111	0,825	0,411	

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının sosyal kaygı alt boyutuna olan etkisine ilişkin kurulan çoklu doğrusal regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(6,183)}=3,399$, $p<.01$). R kare değeri bağımlı değişkende olan değişkenliğin, bağımsız değişkenler tarafından ne kadarının açıklandığını gösterir (Pallant, 2007). Sosyal kaygı puanlarındaki değişkenliğin %10'u olumsuz

duygular ile baş etme ölçeği alt boyutları tarafından açıklanır. Ebeveynde sıkıntı alt boyutu sosyal kaygıyı istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamakta ve pozitif yönde etkilemektedir ($B=2,1$, $t=2,084$, $p<.05$). Ebeveynde sıkıntı puanlarında 1 birimlik artış sosyal kaygı puanlarında 2,1 birimlik artış sağlamaktadır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının diğer alt boyutlarının sosyal kaygıya olan etkisi anlamlı değildir ($p>.05$).

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının genel kaygı alt boyutuna olan etkisine ilişkin kurulan çoklu doğrusal regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(6,183)}=3,095$, $p=<.01$). Genel kaygı puanlarındaki değişkenliğin %9,2'si olumsuz duygular ile başa çıkma ölçeği alt boyutları tarafından açıklanır. Ebeveynde sıkıntı alt boyutu genel kaygıyı istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamakta ve pozitif yönde etkilemektedir ($B=2,188$, $t=2,351$, $p<.05$). Ebeveynde sıkıntı puanlarında 1 birimlik artış genel kaygı puanlarında 2,188 birimlik artış sağlamaktadır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının diğer alt boyutlarının genel kaygıya olan etkisi anlamlı değildir ($p>.05$).

Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının ayrılık kaygısı alt boyutuna olan etkisine ilişkin kurulan çoklu doğrusal regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(6,183)}=5,195$, $p=<.01$). Ayrılık kaygı puanlarındaki değişkenliğin %14,6'sı olumsuz duygular ile başa çıkma ölçeği alt boyutları tarafından açıklanır. Küçümseyici tepki alt boyutu ayrılık kaygısını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamakta ve pozitif yönde etkilemektedir ($B=1,236$, $t=2,159$, $p<.05$). Küçümseyici tepki puanlarında 1 birimlik artış ayrılık kaygı puanlarında 1,236 birimlik artış sağlamaktadır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının diğer alt boyutlarının ayrılık kaygıya olan etkisi anlamlı değildir ($p>.05$).

Son olarak annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının kaygı ölçeği toplam puanına olan etkisine ilişkin kurulan çoklu doğrusal regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F_{(6,183)}=4,406$, $p=<.01$). Toplam kaygı puanlarındaki değişkenliğin %12,6'sı olumsuz duygular ile başa çıkma ölçeği alt boyutları tarafından açıklanır. Ebeveynde sıkıntı alt boyutu ($B=6,575$, $t=2,194$, $p<.05$) ve küçümseyici tepki alt boyutu ($B=5,251$, $t=2,04$, $p<.05$) toplam kaygı puanlarını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamakta ve pozitif yönde etkilemektedir. Ebeveynde sıkıntı puanlarında 1 birimlik artış toplam kaygı puanlarında 6,575 birimlik artış sağlarken, küçümseyici tepki puanlarında 1 birimlik artış toplam kaygı puanlarında 5,251 birimlik artış sağlamaktadır. Annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının diğer alt boyutlarının toplam kaygıya olan etkisi anlamlı değildir ($p>.05$).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma ile okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumları demografik değişkenlere göre incelenmiş ve kaygı durumlarının ebeveyn duygu sosyalleştirme davranışları ile aralarındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda çocukların yaşına göre kaygı düzeyleri alt boyutları arasında anlamlı fark görülmemiştir. Çıkrıkçı'nın (2020) yaptığı çalışmaya göre okul öncesi eğitime yeni başlayan çocukların ayrılma kaygılarının yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Annenin bağlanma kaygı ve kaçınma düzeyinin okul öncesi çocuğun kaygı ve duygu düzenleme becerilerini yordamasına yönelik bir modelin test edildiği çalışmada çocuk yaşının okul öncesi kaygı ölçeği ile ilişkili olmadığı (Yeşildaş, 2018), 4-6 yaş aralığında 125 çocuk ve annelerinin katıldığı çalışma sonucunda katılımcıların kaygı testi puanları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı (Şimşek, 2020), okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre kaygılarının anlamlı olarak farklılaşmadığı (Bora, 2019) bulunmuştur. Araştırmada ele alınan okul öncesi dönem içerisindeki 3-6 yaş grubu çocuklarının sosyal ve duygusal açıdan benzer gelişim özelliklerine sahip olması sebebi ile çocuk yaşı kaygı düzeyi üzerinde farklılığa neden olmamıştır. Çalışma bulgularının aksine kaygı ölçeği alt boyutlarında özellikle okul öncesi dönemde sık bir şekilde karşımıza çıkan ayrılık kaygısının küçük yaş gruplarında daha sık görülmesi ve yaşa göre anlamlı bir farklılık yaratması beklenmekteydi. Bu beklenti yönünde bulgu ve sonuçlar elde eden çalışmalar alanyazında mevcuttur (Küçüköyük, 2015; Spence, Rapee, McDonald ve Ingram, 2001; Wang ve Zhao, 2015). Çalışmaya katılan annelerin eğitim düzeylerinin çoğunlukla üst düzeyde olması ve bu yüzden daha bilinçli ve daha duyarlı bir şekilde çocuklarının duygularına yaklaşımları ayrılık kaygısının küçük yaş gruplarında görülmemesini açıklayabilir.

Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetine göre kaygı düzeyleri belirgin korku alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür. Kız çocuklarının belirgin korku düzeyi erkeklere göre daha yüksektir. Diğer alt boyutlarda ise cinsiyete göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Alanyazında kızların erkeklere göre kaygı puanlarında anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıklarını belirten çalışmalar mevcuttur (Aral ve Başar, 1998; Ginsburg, La Greca ve Silverman, 1998; Ishikawa, Sato ve Sasagawa, 2009; Özdemir Arslan, 2020; Spence, Barrett ve Turner, 2003; Zhaoa, Xing ve Wang, 2012). Araştırmanın bulguları ile benzer olarak belirgin korku düzeyinde kızların erkeklerden daha yüksek puanlar aldığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Bener, Ghuloum ve Dafeeah, 2011; Bouldin ve Pratt, 1998; Ollendick, Yule ve Oilier, 1991). Ebeveynlerinin kaygılarının okul öncesi eğitime devam

eden çocukların kaygıları ile arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, çocukların kaygılarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı ve belirgin korku alt boyutunda kız çocuklarının kaygı düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu (Bora, 2019), 3-6 arasındaki çocukların kaygı ve duygu düzenleme becerilerini yordamaya yönelik modelin test edildiği bir çalışmada özgül korkular düzeyinde kızların erkeklere kıyasla daha fazla kaygı yaşadıkları (Yeşildaş, 2018), 4-7 yaş arası çocuklarla yapılan çalışmada okul öncesi dönemdeki kız çocuklarının kaygı düzeylerinin erkek çocuklardan yüksek olduğu ve kızların spesifik fobi ile sosyal fobi geliştirmeye, erkeklerin ise ayrılık kaygısı geliştirmeye daha yatkın oldukları (Paulus, Backes, Sander, Weber ve von Gontard, 2015) bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet kız çocuklarının narin, korunmaya muhtaç ve nazik, erkek çocuklarının ise güçlü, sert, korumacı ve dayanıklı olması gerektiğine ilişkin bir kabulü dayatır. Cinsiyet üzerinden temellenen toplum baskısı erkekleri daima güçlü, koruyucu, sert ve kontrolcü olmaya zorlar (Vatandaş, 2007). Bu durumda kız çocuklarının korku duyması normal karşılanırken, erkek çocuklarının ise cesaret göstermesi beklenir. Bununla birlikte ebeveynlerin rol model olması örneğin annelerin korku duyduğu durumları kız çocuklarının cinsiyete özel bir özellik olarak algılayıp örnek alması da cinsiyete göre korku duygusunun farklılaşmasına neden olabilir. Bu doğrultuda çalışmada kızların belirgin korku düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olması anlaşılabilir olmaktadır.

Araştırma sonucunda çocukların doğum sırasına göre kaygı düzeyleri alt boyutları arasında anlamlı fark görülmemiştir. Yeşildaş'ın (2018) okul öncesi çocuklarda kaygıyı ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler açısından değerlendirildiği çalışmada çocuğun doğum sırasına göre kaygı alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrılma anksiyetesi belirtisi gösteren çocuklarda kaygı ve depresyon düzeyinin incelendiği çalışmada doğum sırası ile sürekli ve durumluk kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiş (Fırat, 2015), kaygı düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelediği çalışmada da doğum sırasına göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir (Duman, 2008). Bu çalışmalar araştırma bulguları ile benzer sonuçlara sahiptir. Çocuklarda doğum sırası ile kaygı arasındaki ilişkiyi incelerken ele alınan kaygı alt boyutuna göre farklı sonuçlar elde edilebilir. Özellikle ayrılık kaygısında ebeveynlerine bağlı olan çocuklar için, ebeveynlerin diğer çocuklarına gösterdiği ilgi çocukta kaygıyı tetikleyebilir. Ancak çalışmada kaygının hiçbir alt boyutunda doğum sırası anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Çalışmaya katılan annelerin sosyoekonomik düzeyi çoğunlukla orta ve üstü, eğitim düzeyleri de üst düzeyde idi. Bunun sonucu olarak annelerin daha bilinçli ve çocuklarının yaş grubu fark etmeksizin duygularına daha duyarlı bir şekilde yaklaştıkları düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda çocukların kardeş sayısına göre kaygı düzeyleri alt boyutları arasında anlamlı fark görülmemiştir. Araştırmanın bulguları ile benzer olarak ayrılma anksiyetesi belirtisi gösteren çocuklarla yapılan çalışma sonucunda kardeş sayısı ile çocuğun sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı (Duman, 2008; Fırat, 2015), okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının ebeveynlerinin kaygılarıyla ilişkisinin incelendiği çalışmada kardeş sayıları ile çocukların kaygıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı (Bora, 2019) bulunmuştur. Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) çocukların kaygı düzeyi ile annelerinin kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada ise dört ve daha fazla kardeşi olan çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olmasına rağmen çocukların kaygı düzeyleri üzerinde kardeş sayısının anlamlı bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır. Kardeş sayısının kaygıyla ilişkisine baktığımızda ailenin ekonomik durumunun ve ebeveynlerin tutumlarının kaygı üzerinde etkisinin olabileceği düşünülebilir. Kardeş sayısının fazla olması ebeveynlerin kardeşler arasında dengeli bir yaklaşım sergileyememesine ve ailenin ekonomik düzeyinin düşük olması çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olabilmektedir. Çalışma grubunda kardeş sayısının büyük oranda az olması ve gelir düzeyi çoğunlukla orta ve üzeri olan aileler olması kardeş sayısının kaygı düzeyini farklılaştırmamasını açıklayabilir.

Araştırma sonucunda çocukların okul öncesi eğitim alma durumlarına göre ayrılık kaygısı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Okul öncesi eğitimi almayan çocukların ayrılık kaygı düzeyi okul öncesi eğitimi alanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak okul öncesi eğitim alma durumuna göre sosyal kaygı, genel kaygı, belirgin korku ve kaygı toplam alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmemiştir. Araştırma bulguları ile benzer olarak Yeşildaş'ın (2018) çalışmasında okula devam süresi ile okul öncesi kaygı ölçeğinde yalnızca ayrılık kaygısı alt ölçeği ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bora (2019) tarafından yapılan çalışma sonucunda ise okul öncesi eğitime devam süresiyle çocukların kaygıları arasında anlamlı farklılık olduğu ve okul öncesi eğitimde ilk dönemi olan çocukların iki yıl ya da daha fazla süredir devam eden çocuklara göre daha kaygılı oldukları bulgusu elde edilmiştir. Araştırma bulgularında da beklenildiği gibi okul öncesi eğitimi alan çocukların ayrılık kaygısı puanları okul öncesi eğitimi almayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Okul öncesi eğitimi, çocukların akranlarıyla sosyal etkileşim içinde olmalarına, ailelerinden gün içinde belli bir süre ayrı kalarak özerk olabilmelerine olanak sağlar. Böylece çocukların kaygılarını yönetebilme ve başa çıkabilme becerileri gelişmiş olur. Okul öncesine ilk başlanılan dönemde alışık olmadıkları bir ortama uyum sağlama çabasıyla çocuklarda ayrılık kaygısı daha sık bir şekilde görülebilir. Zamanla kazanılan yeni ortama uyum sağlama becerisi ile çocukların kaygı düzeylerinde azalışlar meydana gelebilir.

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının kaygı puanları ile ebeveyn duygu sosyalleştirme davranış puanları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda; sosyal kaygı, genel kaygı, belirgin korku ve toplam kaygı puanı alt boyutları ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepki ve küçümseyici tepki alt boyutları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir. Ayrılık kaygısı ile ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı tepki, küçümseyici tepki, duyguya odaklı tepki ve probleme odaklı tepki alt boyutları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki elde edilmiştir.

Alanyazında yapılan çalışmalarda ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışlarını ölçmek için bu çalışmada kullanılan “Çocukların Olumsuz Duyguları ile Başa Çıkma Ölçeği” dışındaki ölçeklerin kullanıldığına bu yüzden bulguları ifade ederken duygu sosyalleştirme davranışlarının destekleyici olan, destekleyici olmayan ya da duygu koçluğu şeklinde ifade edildiğine rastlanılmaktadır. Aynı zamanda çalışmalarda kullanılan ölçeklere göre duygu sosyalleştirme davranışlarının araştırma bulgularında bu çalışmada kullanılan ölçekten farklı alt boyutlar ile ifade edildiği görülmektedir. Bununla beraber yapılan çalışmalarda duygu sosyalleştirme davranışlarının çocuklarda davranış problemleri ile ilişkisine genel olarak bakıldığı, özel olarak kaygı ile ilişkisini incelemekten ziyade içselleştirme ve dışsallaştırma davranış problemleri olarak ele alındığı görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın bulguları ile benzer sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır.

Okul öncesi çocuğun kaygı ve duygu düzenleme becerilerini tespit etmeye yönelik yapılan araştırma sonucunda çocuğun olumsuz duygularıyla baş etme ölçeği dışavurumcu cesaretlendirme tepkileri alt boyutu ile okul öncesi kaygı ölçeği yaralanma kaygısı arasında pozitif yönde ve zayıf bir ilişki; azaltıcı tepkiler ile obsesif kompulsif belirtiler, yaralanma kaygısı ve ayrılık kaygısı arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki; cezalandırıcı tepkiler ile obsesif kompulsif belirtiler ve yaralanma kaygısı alt boyutları arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Yeşildaş, 2018). İyi ve Çoban'ın (2019) okul öncesine devam eden 36-72 aylık 240 çocukla yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkiler ödül, cezalandırmak, büyütme, ihmal ve dikkatini dağıtmak olarak 5 alt boyutta tanımlanmış ve çalışma sonucunda, annelerin çocuklarının duygularına verdiği ceza tepkileri ile çocukların anksiyete-içedönüklük problemleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Okul öncesi dönem çocuklarında duygu düzenlemenin aracı rolü ile ebeveynlerin olumsuz duygularına verdiği tepkilere dayalı olarak çocukların kaygılarını yordamayı amaçlayan çalışma sonucunda ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına tepkisinin duygu düzenleme yoluyla çocukların kaygılarını etkilediğini göstermiştir. Ebeveynlerin tepkisi ayrıca kaygı ve duygu düzenlemeyi öngörmüştür. Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına tepkilerinin çocukların kaygısında rol oynaması gibi çocukların duygu düzenlemelerinin de

kaygılarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Roitvandghiasvand, Esmacilinasab ve Ashrafi, 2020). Engle ve McElwain'in (2011) çocukların olumsuz duygularına ve olumsuz duygusallığına karşı ebeveyn tarafından bildirilen tepkilerin içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarıyla bağlantılarını araştırdığı boylamsal çalışmada anne-babalar 33 aylıkken ve 39 aylıkken çocukların davranış sorunlarına ve çocuklarının olumsuz duygularına ebeveynlerin verdiği tepkileri değerlendirmişlerdir. Çocuğun olumsuz duygusallığı daha fazla içselleştirme ve dışsallaştırma davranışıyla önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Yalnızca yüksek düzeyde olumsuz duygusallığa sahip erkek çocukları için annenin ve babanın cezalandırıcı tepkileri daha fazla içselleştirme davranışıyla ilişkili bulunmuştur. Annelerin duygu koçluğu davranışlarının ve duygu ifadesinin çocukların kaygıyı uyumlu veya uyumsuz şekilde düzenlemesini ne düzeyde yordadığını araştırmaya yönelik yapılan başka bir çalışmada çocuklar üç, dört ve beş yaşındayken ayrı zamanlarda değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda daha yüksek seviyelerde anne duygu koçluğu ve annenin olumlu ifadesinin, çocukların daha yüksek düzeyde olumlu ifadesi ve problem çözmesi ile ilişkili olduğu elde edilmiştir. Annenin hem duygu koçluğu hem duygu ifadesi, çocukların uyumlu kaygı düzenlemesini önemli ölçüde yordamıştır. Bulgular annenin duygu koçluğunun ve annenin üç ila dört yaş arasındaki olumlu duygu ifadesinin, çocukların daha sonraki strese tepki olarak duygu düzenleme kapasiteleri üzerinde özellikle biçimlendirici bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Çalışma sonuçlarında beklenilmeyen şekilde, annenin olumlu ifadesinin daha yüksek düzeyde çocuk kaygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışmada bu ilişki çocuklar kaygılı olduklarında annelerinin çocuklarının yanında daha olumlu olmaya çalışmaları ve çocukların sıkıntılarını hafifletmek için daha olumlu duygular ifade etmiş olmaları olasılığı ile açıklanmıştır (Inboden, 2017). Duygu sosyalleştirme ve aile uyumuna yönelik uygulamaların 6 yaşındaki kaygılı çocuklarda duygu düzenlemeye etkisini inceleyen çalışmaya göre hem duygu sosyalleştirme hem de aile uyum eğitiminin verildiği ailelerde kontrol grubuna kıyasla çocuklarda duygu düzenlemede artma ve kaygı semptomlarında azalma görülmüştür. Ancak en büyük kazanımlar duygu sosyalleştirme ve aile uyumuna yönelik uygulamaların birlikte verildiği anne gruplarındaki çocuklarda görülmüştür (Hassanzadeh-Avval vd., 2022). İki yaşındaki çocuklar ve annelerinin bir yıl boyunca çocuk odaklı, ebeveyn odaklı ve karşılıklı işlem modellerinin doğrudan karşılaştırıldığı çalışma sonucunda, anneler çocuklarının içselleştirme davranışları ile çocuklarının korku ve üzüntülerine 2-3 yaşlarında verdikleri tepkileri ifade etmişlerdir. Annelerin 2 yaşında korku ve üzüntü duygularına verdiği cezalandırıcı tepkilerin çocuklarda bir yıl boyunca içselleştirme problemlerinde artışa neden olduğu bulunmuştur (Luebbe, Kiel ve Buss, 2011). Okul öncesi çocukların ebeveynlerinde duygu sosyalleştirme uygulamalarının iyileştirilmesine yönelik yapılan "Tuning in to Kids" adlı uygulama çalışması sonucunda ebeveynler, kendi duygu farkındalığı ve

düzenlemesinde önemli gelişmeler, duygu koçluğunda artış ve duygusal olarak küçümseyici inanç ve davranışlarında azalma bildirmişlerdir. Ebeveynlerin gözlemlenen duygu etiketlerini kullanmalarında ve çocuklarıyla duyguların nedenleri ve sonuçlarını tartışmalarında artışlar olmuştur. Ebeveynler ve öğretmenler, çocuğun duygusal bilgisinin geliştiğini ve çocuk davranış problemlerinde azalma olduğunu bildirmişlerdir. Program çocukların davranışlarının altında yatan duygulara dikkat edilmesine, ebeveynlerin duygularla bağlantı kurmasına ve empati kurmasına katkıda bulunmuştur (Havighurst, Wilson, Harley, Prior ve Kehoe, 2010). 5, 6 ve 7 yaşındaki üç farklı yaş grubundan çocuklar için bir yıl boyunca annenin duygu sosyalleştirme uygulamaları ile çocuğun dışsallaştırma ve içselleştirme davranışları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların olumsuz duygularına annenin destekleyici olmayan tepkileri 5 yaşındakiler arasında dışa yönelim davranışlarındaki artışlarla ilişkili bulunurken, 6 yaşındakiler arasında ilişkili bulunmamış ve 7 yaşındakiler arasında dışsallaştırma davranışlarındaki azalma ile ilişkili bulunmuştur (Nelson ve Boyer, 2018). Annelerin ifade ettikleri olumlu ve olumsuz duygu durumu ile 55-79 aylık çocukların duygu düzenleme, sosyal yeterlilik ve uyumları arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmada, annenin ifade ettiği olumlu ve olumsuz duyguların çocukların duygu düzenlemesi üzerinde etkileri olduğu ve annenin ifade ettiği duyguların çocukların problemleri ve sosyal yetkinlikleriyle olan ilişkilerine çocukların duygu düzenlemesinin aracılık ettiği bulunmuştur. İçselleştirme sorunları, çocukların duygu düzenleme veya annenin olumlu duygusal ifadesiyle ilişkili bulunmamıştır (Eisenberg vd., 2001). Küçümseyici veya cezalandırıcı olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuklarda davranış problemlerini arttırdığı sonucunu destekleyen alanyazında başka çalışmalar da mevcuttur (Çorapçı, Aksan ve Yağmurlu, 2012; Garner, Dansmore ve Southam-Gerrow, 2008; Gözün Kahraman, Şenol ve Turan, 2020; Güven ve Erden, 2013; Güven ve Erden, 2017; Howe ve Zimmer-Gembeck, 2022; Taşdelen, Kumru ve Arıkan, 2022). Çocukların ilk sosyal ilişkileri aile içerisinde oluşur. Ailede kurulan ilişkiler çocukların duygularını tanımasını ve uygun duygusal tepkiler vermesini sağlar. Bu noktada ebeveynlerin çocuklara yansıttığı tepkiler çocukların duygularının farkında olmasına, duygularını doğru şekilde düzenleyebilmelerine ve en doğru şekilde duygusal tepkiler verebilmelerine olanak sağlar. Ebeveynlerin çocukların duygularına verdikleri tepkiler davranış problemlerini de tetikleyen öncü nedenler arasında olabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada beklenildiği gibi çocuklarda kaygı düzeylerinin ebeveynlerin küçümseyici, cezalandırıcı ya da sıkıntı tepkileri ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Çocuklar olumsuz duygularını kontrol edebilmeyi ve duygularını anlayabilmeyi ailelerinden gözlemleyerek öğrenmektedirler. Özellikle erken çocuklukta aile, çocuğun duygularını sosyal bağlamda düzenlemesinde büyük rol oynamaktadır. Çocuklarla kurulan etkili iletişimle hem

ebeveynler hem de çocuklar duygularını rahat bir şekilde paylaşabilmekte ve destekleyici bir yolla birbirlerine aktarabilmektedirler. Ebeveyn ve çocuk arasındaki olumlu ilişki çocuğun problemleri davranışlarının azalması, iletişim yönünün ve sosyal becerilerinin artması yönünde olumlu katkılar sağlamaktadır. Ebeveynlerin çocukların duygularına verdikleri tepkiler çocukların duygularını tanımalarına fırsat sağlamaktadır. Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygularına verdikleri tepkilerde destekleyici olmaları, cezalandırma veya küçümseme gibi olumsuz tepkilerden kaçınmaları, çocuklarla duygular hakkında konuşmaları ve model olmaları çocukların duygusal gelişimlerini desteklemek için önemlidir. Bu doğrultuda ebeveynlerin çocukların duygularını anlamaya dair farkındalıklarını artırmak için uzmanlar tarafından bilgilendirme çalışmalarının düzenlenmesi ve kaygılı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuklarının kaygı durumları ile başa çıkabilmelerine destek olmak için çocuk gelişimci, çocuk psikoloğu gibi uzmanlardan destek almaları önerilebilir. Ayrıca önleyicilik bağlamında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerini artırmaya yönelik ebeveynlik programları geliştirilebilir. Araştırmacılara yönelik olarak okul dönemi çocukları ile benzer çalışmanın yapılması, baba katılımını dahil ederek duygu sosyalleştirme davranışlarında babaların etkisinin ele alınması ve duygu sosyalleştirme davranışlarının değerlendirilmesinde çocukların mizacı ya da duygu düzenleme becerilerini inceleyen çalışmaların yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk anababa ilişki ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 44-53.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Rubsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabından (Çev.) E. Köroğlu. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128).
- Altan-Aytun, Ö., Yagmurlu, B. & Yavuz, H. M. (2012). Turkish mothers' coping with children's negative emotions: A brief report. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437-443
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110).
- Bener, A., Ghuloum, S., & Dafeeah, E. E. (2011). Prevalence of common phobias and their socio-demographic correlates in children and adolescents in a traditional developing society. *African Journal of Psychiatry*, 14(2).
- Bora, A. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı, Burdur.
- Bouldin, P., & Pratt, C. (1998). Utilizing parent report to investigate young children's fears: a modification of the Fear Survey Schedule for Children-II: A research note. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 39(2), 271-277. doi:10.1017/S0021963097001881
- Campbell, S.B. (1995). Behavior problems in preschool children: a review of recent research. *J. Child Psychology Psychiatry*. 36(1).113-149.
- Çorapçı, F., Aksan, N., & Yagmurlu, B. (2012). Socialization of Turkish children's emotions: Do different emotions elicit different responses? *Global Studies of Childhood*, 2(2), 106-116.
- Creswell, C. & Willets, L. (2020). *Çocuğunuzun korku ve endişeleriyle baş etmek* (2. Baskı). (Çev. N. Yener). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Çıkrıkçı, A. (2020). *Okul öncesi eğitime yeni başlayan çocukların ayrılma kaygıları ile annelerinin kaygıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. New York: Guilford Press.
- Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior*, 11(1), 1-48.

- Denham, S. A., Bassett, H. H. and Wyatt T. (2007). The Socialization of Emotional Competence. In J.E. Grusec & P. D. Hastings (Eds). *Handbook of socialization: theory and research* (pp. 614-637). New York: Guilford Press.
- Duman, G. K. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk süreklilik kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana - baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Egger, H. L., & Angold, A. (2006). Common emotional and behavioral disorders in preschool children: Presentation, nosology, and epidemiology. *Journal of child psychology and psychiatry*, 47(3-4), 313-337.
- Eisenberg, N., Cumberland, A. & Spinrad, T.L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9 (4), 241-273, DOI: 10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N., Pidada, S., & Liew, J. (2001). The relations of regulation and negative emotionality to Indonesian children's social functioning. *Child development*, 72(6), 1747-1763.
- Eisenberg, N., Gershoff, E. T., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Cumberland, A. J., Losoya, S. H., Guthrie, I. K., & Murphy, B. C. (2001). Mother's emotional expressivity and children's behavior problems and social competence: Mediation through children's regulation. *Developmental Psychology*, 37(4), 475-490.
- Engle, J. M., & McElwain, N. L. (2011). Parental reactions to toddlers' negative emotions and child negative emotionality as correlates of problem behavior at the age of three. *Social Development*, 20(2), 251-271.
- Fırat, B. (2015). *Ayrılma anksiyetesi belirtisi gösteren çocuklarda kaygı ve depresyon düzeyinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Garner, P. W., Dansmore, J. C., & Southam-Gerrow, M. (2008). Mother-child conversations about emotions: Linkages to child aggression and prosocial behavior. *Social development*, 17(2), 259-277.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, (10a ed.). Boston: Pearson.
- Ginsburg, G. S., La Greca, A. M., & Silverman, W. K. (1998). Social anxiety in children with anxiety disorders: Relation with social and emotional functioning. *Journal of abnormal child psychology*, 26(3), 175-185
- Gottman, J. M., Katz, L. F. & Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243.
- Gözün Kahraman, Ö., Şenol, H. S. ve Turan, R. (2020) "Okul öncesi dönem çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duyguları ile baş etme stratejilerinin incelenmesi", 8. Uluslararası Sosyal Beşerî ve Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul, 419-431.

- Güler, M. (2016). *Okul öncesi dönem 4-6 yaş çocukları için yeniden düzenlenen okul öncesi kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Gültekin Akduman, G. (2019). Çocuklarda Görülen Uyum ve Davranış Sorunları. A. Güngör Aytar (Ed.). *Rub Sağlığı* içinde (s. 90-117). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Güven, E. ve Erden, G. (2013). Duygu sosyalleştirme bağlamında bir derleme. *Çocuk ve Gençlik Rub Sağlığı Dergisi*, 20(2), 119-130.
- Güven, E. ve Erden, G. (2017). Duygu sosyalleştirmenin çocuklarda gözlenen davranış sorunlarına katkısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 18-32.
- Hassanzadeh-Avval, M., Mashhadi, A., Suveg, C., Bigdeli, I., Yazdi, S. A. A., & Rafi, M. A. (2022). Combined emotional socialization training and family accommodation modification: impact on emotional regulation and anxiety symptoms in anxious children. *Behavior Therapy*, 53(2), 281-293.
- Hastings, P. D. & De, I. (2008). Parasympathetic regulation and parental socialization of emotion: Biopsychosocial processes of adjustment in preschoolers. *Social Development*, 17(2), 211-238.
- Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior, M. R., & Kehoe, C. (2010). Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool children—findings from a community trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(12), 1342-1350.
- Howe, S. L. & Zimmer-Gembeck, M. J. (2022). Person-centered maternal emotion socialization and child temperament: relations to children's emotion regulation and anxiety and depressive symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 1-16.
- Inboden, K. (2017). *Maternal emotion socialization, anxiety, and child temperament: prospective associations with children's regulation of anxiety*. Undergraduate Research Thesis, The Ohio State University.
- Ishikawa, S. I., Sato, H., & Sasagawa, S. (2009). Anxiety disorder symptoms in Japanese children and adolescents. *Journal of anxiety disorders*, 23(1), 104-111.
- İyi, T. İ. & Çoban, A. E. (2019). Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme stratejileri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki. *Başkent University Journal of Education*, 6(2), 155-166.
- Katz, L. F., & Windecker-Nelson, B. (2004). Parental meta-emotion philosophy in families with conduct-problem children: Links with peer relations. *Journal of abnormal child psychology*, 32(4), 385-398.
- Keser Özmantar, Z. (2019). Eğitim Çalışmalarında Sık Kullanılan Araştırma Türleri. S. Turan (Ed.) *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* içinde s. 49-77. Ankara:Nobel Yayıncılık.
- Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. & Neale, J. (2017). *Anormal Psikolojisi*. (M. Şahin, Çev. Edt.). Ankara: Nobel.
- Küçüköyük, C. (2015). *3-5 yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü*.

- Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Layne, A. E., Bernat, D. H., Victor, A. M., & Bernstein, G. A. (2009). Generalized anxiety disorder in a nonclinical sample of children: symptom presentation and predictors of impairment. *Journal of Anxiety Disorders*, 23(2), 283-289.
- Luebke, A. M., Kiel, E. J., & Buss, K. A. (2011). Toddlers' context-varying emotions, maternal responses to emotions, and internalizing behaviors. *Emotion*, 11(3), 697.
- Mirabile, S. P., Scaramella, L. V., Sohr-Preston, S. L., & Robison, S. D. (2009). Mothers' socialization of emotion regulation: The moderating role of children's negative emotional reactivity. *Child & youth care forum*, 38 (1), 19-37.
- Nelson, J. A., & Boyer, B. P. (2018). Maternal responses to negative emotions and child externalizing behavior: Different relations for 5-, 6-, and 7-year-olds. *Social Development*, 27(3), 482-494.
- Ollendick, T. H., Yule, W., & Oilier, K. (1991). Fears in british children and their relationship to manifest anxiety and depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32(2), 321-331. doi:10.1111/j.1469-7610.1991.tb00310.x
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özdemir Arslan, Ş. (2020). *Çocuk polikliniğine başvuru sırasında çocukların ve annelerin kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Karabük.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özkan, M. (2019). Eğitim Araştırmalarında Problemin Çözümü İçin Kimlere Neye Gideceğim. S. Turan (Ed.). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* içinde (s.79-96). Ankara: Nobel.
- Pallant, J. (2007). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows* (Version 12) 2nd ed. New York: Open University Press.
- Paulus, F. W., Backes, A., Sander, C. S., Weber, M., & von Gontard, A. (2015). Anxiety disorders and behavioral inhibition in preschool children: A population-based study. *Child Psychiatry & Human Development*, 46(1), 150-157.
- Ramsden, S. R. & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of abnormal child psychology*, 30(6), 657-667.
- Roitvandghiasvand, P. Esmacilinasab, M., & Ashrafi, E. (2020). Predicting Children's Anxiety Based on Parents' Reaction to Their Negative Emotions with Mediating Role of Emotion Regulation. *Thoughts and Behavior in Clinical Psychology*, 15(57), 27-35.

- Santrock, J. W. (2018). Behavioral and Social Cognitive Theories. In *Essentials of Life-Span Development* (Fifth Edition) (pp. 21-23). USA: McGraw-Hill Education.
- Santrock, J. W. (2021). *Çocuk gelişimi*. A. Güre (Çev.Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour research and therapy*, 39(11), 1293-1316.
- Spence, S. H., Barrett, P. M., & Turner, C. M. (2003). Psychometric properties of the Spence Children's Anxiety Scale with young adolescents. *Journal of anxiety disorders*, 17(6), 605-625.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Şahin, H. ve Seven, S. (2020). Erken Çocuklukta Kaygı. H. Uzun (Ed.) *Recent Advances in Education and Sport Researches* içinde (s. 11-22). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Şimşek, Y. (2020). *Annelerdeki depresyon belirtileri ve çocuklardaki kaygı belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi: anne-çocuk bağlanma stillerinin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taşdelen, A. S., Kumru, A. & Arkan, G. (2022). The role of socio-economic status, mother's psychopathology, reflective functioning and emotion socialization on toddlers' behavior problems. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4 (1), 3-12. doi: 10.35365/ctjpp.22.1.01
- Uzun, H., Simsar, A. ve Karaca, N. H. (2019). Türkiye'de erken çocukluk döneminde baba çocuk ilişkisi konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 1-8.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Wang, M., & Zhao, J. (2015). Anxiety disorder symptoms in Chinese preschool children. *Child Psychiatry & Human Development*, 46, 158-166.
- Wong, M. S., McElwain, N. L., & Halberstadt, A. G. (2009). Parent, family, and child characteristics: associations with mother-and father-reported emotion socialization practices. *Journal of Family Psychology*, 23(4), 452.
- Yagmurcu, B. & Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 19(3), 275-296.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk psikolojisi* (33. Basım). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Yeşildaş F. B. (2018). *Okul öncesi çocuklarda kaygının ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.

- Yıldız, S. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme sorunu: nicel ve nitel paradigmalardan örnekleme kuramına bütüncül bir bakış. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 421-442.
- Zahn-Waxler, C. (2010). Socialization of emotion: Who influences whom and how? In A. Kennedy Root & S. Denham (Eds.), *The role of gender in the socialization of emotion: Key concepts and critical issues*. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 128, 101–109. San Francisco: Jossey-Bass.
- Zhao, J., Xing, X., & Wang, M. (2012). Psychometric properties of the Spence Children's Anxiety Scale (SCAS) in Mainland Chinese children and adolescents. *Journal of anxiety disorders*, 26(7), 728–736.